

Píseň: EZ 579 – Ó, Krali věků důstojný + **modlitba**

Čtení: Est 5

Milé sestry, milý bratře,

minulý týden jsme se sešli u Jancyků na domácí biblické. Věnovali jsme se Přídavkům k Est 4, jež obsahují modlitbu Mordokaje a Ester právě před dnešní kapitolou. Jako inspiraci pro nás jsem vybral příklad jejich modliteb, v níž se zejm. Ester otvírá Hospodinu se vším, co v ní je. Tedy i s nenávisť, přáním smrti nepřátel jejích i těch, kdo ohrožují celý židovský národ. Do modliteb, tedy do našeho sdílení se s Bohem patří i tato část našeho lidství, nestyďme se za ni, neodsuzujme ji jako nevhodnou před Hospodinem – vždyť i Bůh se umí pořádně naštvat.

Est 5

Dnešní oddíl se opakovaně zdá být poslední kapitolou. Ale vždy se pak odehraje něco jinak, než bychom čekali: Nastává třetí den, tedy den rozhodnutí (srv. Ježíšovo vzkříšení, Jiftách a jeho dcera – Sd 11 – atd.). Ester vstupuje do královského domu a.... a hned jak ji král spatřil, opět získala jeho přízeň, ačkoli si ji sám nedal zavolat už 33 dní. Ester nezemřela, našla milost u Achašvéróše, dokonce přízeň.

Ba dokonce si může Ester přát cokoli až do půlky království (v. 3). Pohádkový motiv je snad zřejmý. I odtud pochází to i v českých pohádkách známé – princeznu za ženu a půl království k tomu. Podobně jako negativní vnímání 13. dne v měsíci. To nejsou české výdobytky, to jsou kulturní zvyklosti přejaté z dávných říší.

V moment, kdy král nabídne půl království, by čtenář opět (a oprávněně) očekával Esteřinu žádost za záchranu židů... a ono nic. Ester pouze zve krále na hostinu, spolu se zlosynem Hamanem.

Proč? Proč Ester rovnou nepožádá o zrušení výnosu? Každý komentář předkládá nějakou hypotézu, často velmi

psychologizující: Ester se bojí. Na poslední chvíli ji přešla odvaha. Chce nejdříve Achašvéróše trochu „naladit“, trochu ho „potrápit“, aby byl o to „nadrženější“ své královně vyhovět.

I já musím v tuto chvíli nabídnout výklad. Nejprve odmítnu ty, které Ester podsouvají nečekaný strach. O tom není v Písmu žádná zmínka a Písmo se zmínkou o strachu žádné štrády nedělá. Kdyby se Ester bála a bylo to podstatné pro výpověď textu, autor by se zmínil.

Částečně se přikláním k těm výkladům, které hovoří o určitém Esterině „plánu“: Každý je nakloněnější druhému pomoci, když je nejprve pohoštěn. Tím spíše král, který v opilosti zavolal královnu Vašti, aby ji předváděl.

Zároveň k tomu přidejme skutečnost, že jde o příběh z královského dvora – k takovým prostě hostiny patří. Opět tím spíše, když při poslední hostině zasedl Haman k pití s Achašvéróšem po výnosu na genocidů židů (Est 3, 15). Této předcházela hostina ne Esterinu počest (Est 2, 18) a před touto se král chtěl chlubit svým kamarádíkům krásou své ženy Vašti, jež odmítla.

A po této hostině, na které už bychom opět čekali Esterinu přímluvu za vlastní národ, zve Ester Hamana a krále k další hostině. Tak pořádá dvě hostiny Ester, dvě Achašvéróš a jednou zasedá Achašvéróš k oslavné pitce s Hamanem. To opět není náhodná stavba – Achašvéróš při jedné hostině vyhnal Vašti, druhou oslavil novou královnou Ester. Ester pořádá obě hostiny, aby zachránila svůj lid – a klidně na ni zve i toho zlosyna Hamana, původce jejích obav a starostí.

I to má svou podstatnou roli v knize Ester, spolu s několika hostinami: Všimněme si, jak je Haman rozjařený a radostný po soukromé hostině s králem a královnou (v. 9), ale jak se rozzuří, když spatří Mordokaje (v. 9). Hamanova iracionalita a jeho role jakožto zla prostě převáží – místo aby nechal Mordokaje Mordokajem a židy židy, tak se strašně rozzuří, jen toho Mordokaje vidí. A chce z něj udělat výstražný příklad.

Pokud by se Ester už na první hostině přimluvila za svůj lid, nemůže k této epizodce dojít. Stejně jako by nemohlo dojít na královu nespavost spolu s povýšením Mordokaje a ponížením Hamana (Est 6). Což opět bude mít svou výpověď.

Esteřino pozvání

Všimněme si, jak Ester oslovuje svého manžela a krále perské říše Achašvéróše – v. 4. Ponížene, skromně, pokorně. Ale zároveň podobně, jako krále oslovují jeho velmoži (Est 1, 19) nebo Haman (Est 3, 9). Nevidme tedy Esteřino chování jako ženou svázanou patriarchálními a šovinistickými pravidly (tak často feministická teologie), ale jako ženu moudrou, která si je vědoma toho, že s králem perské říše, tedy celého tehdy známého světa, se musí mluvit určitým způsobem.

Za pozornost také stojí, že král Ester nabízí splnění jejího přání opět ve chvíli, kdy se „popíjí víno“ (v. 6) – stejně pak i v Est 7, 2, kde konečně Ester přednese králi svou žádost.

Nezaměňme však toto „popíjení vína“ (בְּמִשְׁתֵּה הַיַּיִן) s Achašvéróšovým „srdcem dobrým ve víně“ z první kapitoly! Král neopakuje Ester svou nabídku v opilosti ani rozmařilosti alkoholu, nýbrž plně při smyslech.

Haman

Už jsem se lehce otřel o Hamanův hněv (v. 9). V tomto verši mluví hebrejšтина skutečně o zuřivosti, běsnění či záchvatu vzteku – „byl naplněn rozhořčením“ zdaleka nevystihuje, že Haman spíše „zrudl vztekem“. Přitom zbytečně, z jeho pohledu: On jediný byl pozván na hostinu pro krále a královnu, dokonce dvakrát. O židy a Mordokaje už se postaral – los padl na poslední měsíc v roce, kdy budou všichni pobiti třináctého dne.

Tak proč se Haman tak vzteká, že zase vidí toho neklanějícího se Mordokaje, jenž se ani netřese strachy? Protože taková už je iracionalita, takové je zlo, taková je hloupost a tak, nakonec, takový bývá člověk. Když někoho bytostně nesnáším, tak stačí

jediný pohled, a rudnu vztekem. A je jedno, že vím, jak dopadne, nebo že ho za chvíli již neuvidím.

To je také síla nenávisti vůči židům, to je další projev antisemitismu, jenž židé tak dobře znají. Nic neudělali špatného, ale stejně je lidé nemohou vystát, jsou na ně naštvaní, nenávidí je. A jestli si pak takový antisemita najde jako zámiknu Mordokajovo neklanění a nebojácnost, nebo že to židé uměli s penězi, to už je jedno – je to jen zástupný důvod pro iracionální až xenofobní (strach z neznámého) nenávt.

Vlastně podobně jako dnes vůči uprchlíkům či arabům: Kolikrát už jsem slyšel „já teda nejsem xenofob, ale prostě se bojím, když vidím tu zahalenou ženu, to je přece přirozené.“ Ano, přirozené to je, a je to přesně xenofobie. Stejně vůči uprchlíkům: „Já bych to střílela už na lodích.“ „Zahalí nám ženy, zakážou veřvové a rozvrátí kulturu“ (Miloš Zeman). Nesmysly a protimluy – úplně stejně jako antisemita, kterému se ten žid „prostě nezdá, protože je takovej jinej.“

Ano, je přirozené, že se člověk bojí neznámého, a proto existuje pojem xenofobie. Neboť je také přirozené, že se člověk neoblékal (jaký problém když se tělo chladí pocením!), že se rozmnořoval jako zvířata a že prostě obere slabšího... to je také přirozené. Otázkou však je, co s touto přirozeností. A křesťanství a židovství řeknou: Na tu velký pozor! Epištola Galatským 5, 16: „Žijte z moci Božího Ducha a nepodlehnete tomu, k čemu vás táhne vaše přirozenost.“

Je přirozené nechtít se dělit o to dobré, co mám. Je přirozené mít strach z lidí, kteří vypadají a chovají se jinak, než jsem já nebo my zvyklí. Ale následování této přirozenosti vede jen k utrpení, útlaku nenávisti – i v sobě samém, vždyť jak Haman zuřil?! Jak zuřil nacionalisté, antisemité, rasisti?!

A jak absurdní jsou jejich zdůvodnění... Tak pozor na výpovědi ve stylu: „Nejsem xenofob, ale teda tenhle jinej člověk ve mně vzbuzuje strach už jen tím, jak jinak vypadá/se obléká.“ To je přesné naplnění pojmu xenofobie. Tím spíš, když dodáme „a to je přece přirozené.“

Třeba i kvůli příkladu Hamana – kam ho hněv, zuřivost, tunelové vidění, rasismus a xenofobie dovedly... A jak ho našťvalo, že právě ten cizák se ho nebojí!

Haman doma

Haman se totiž ovládl, ale jen aby to všechno doma vysypal na manželku a své oblíbence. Nic nezmuže jeho bohatství, vysoké postavení, množství synů ani soukromá hostina s králem a královnou perské říše – když člověka ovládá nenávisť, xenofobie, zuřivost, hřích a zlo. Copak ten Haman se neslyší? Copak si nevidí do pusy, kolik dobrého má? Proč se trápí nějakými židy, kterým vůbec nerozumí, a kteří mu nijak neškodí?

Bohužel se člověk obklopuje těmi, kteří jsou mu podobní, neboť si s nimi rozumí. A tak je Haman obklopen svou ženou Zereš a oblíbenci, kteří také nevidí mnoho dobrého, co mají. A nechají se pohltit Hamanovým hněvem a smutkem a pocitem nespravedlnosti. Hezky s ním soucítí, jsou dobří v empatii – ale jejich empatie a soucítění s Hamanem povede jen k jeho smrti.

Neboť je to právě Zereš, Hamanova manželka, která navrhne: „Ať udělají kůl vysoký padesát loket... a Mordokaje naň pověsili! Hamanovi se ta řeč líbila a dal udělat kůl.“ Tak se Hamanova manželka stává Hamanovým pádem, svou radou. Kdežto Ester vůči králi Achašvéróšovi... inu počkejme do šesté kapitoly ☺

Je to tak, že žena může muži mnoho pomoci. Často právě tím, že je jiná, jakkoli to muži špatně snáší a neradi slyší. Ester odvrátí králem posvěcenou genocidu vyvoleného národa – Zereš způsobí Hamanovu smrt na kůlu, který dal sám Haman vyrobit na její radu. Tak je Ester posvěcením pro perský dvůr právě tím, že je jiná a že je židovka – silný argument proti antisemitům, rasistům a xenofobům. A právě takový, který neradi slyší a nedokážou vyvrátit.

Kůl

Padesát loket vysoký kůl je jistě nadstavené a symbolické číslo. Jeden loket je asi půl metru (spíše více). Kůl, vyrobený na

Hamanův rozkaz by tedy musel být vysoký zhruba 25 m. Tedy asi jako dvanáctipatrová budova.

To je nepravděpodobné číslo i proto, že „pověšení na kůl“ nebyl způsob popravý používán v perské říši, ale ani jinde. Na kůl se naráželo. Pokud by někoho zajímalo, jak to vypadá a probíhá, mohu o tom pohovořit, avšak jde o způsob velmi krutý, tak o něm pohovořím jen při zájmu. Člověk nemusí vědět všechno.

Co však dodám: Právě v zemích, kde se tento způsob popravý praktikoval, byl tento trest vyhrazen pro nejtěžší zločiny – vzpouru, vraždu, atentát na vysokého činitele, zrada. Persie mezi tyto země patřila, také, až do 19. století Indie či jihoafrické kmeny. A ještě roku 1800 takto popravili muže v Egyptě. Překvapivě v Čechách se proti tomuto trestu vždy zvedla silná vlna nevole a tak se tu takřka nikdy nepoužíval – opakem je třeba Rumunsko 15. století.

Avšak i 20. století poznalo tento trest: Vietkong za vietnamské války takto popravoval americké zajatce, Rudí Khmérové v Kambodži ještě v 70. letech.

Zpátky k Ester: Zereš tedy manželovi navrhla, aby byl Mordokaj popraven jako nejtěžší zločinec, velmi krutým způsobem a ještě na tak vysokém kůlu, aby to všichni viděli. Přitom Mordokaj byl vinen pouze tím, že ho Haman nenáviděl. I proto se Hamanovi tento návrh zalíbil (v. 14) a šel s radostí na další hostinu pořádanou královnou Ester.

Avšak netušil, že král nemůže spát a chystá se Hamanovo (možná i varovné!) ponížení.

Závěr

Královna Ester ví, že chce od krále nespílitelné přání: Zrušit zákon perský a médský. To už je opravdu snadnější darovat polovinu království. I proto krále napíná a dráždí, ale zároveň dopřává kvalitní víno, jídlo i společnost na hostinách.

Avšak kromě jakési lidové moudrosti je zde možná skryto i slovo hlubší: Všechno má svůj čas (Kaz 3, 1 – také produkt dvorské kultury!). Nelze kohokoli o něčem přesvědčit kdykoli. Jen proto, že

já bych zrovna teď někoho přesvědčit potřeboval nebo nechtěl nemusí na to být vhodný čas. Ten je třeba připravit. I my se scházíme do zvláštních časů, míst a nálad – na biblické hodiny, bohoslužby, do kina, do hospody atd. A na biblické hodině či bohoslužbách je člověk prostě jinak naladěný než venku na ulici. A zase jinak právě v hospodě či kinu. Nebo když se jedná na staršovstvu.

Toho je třeba si být nejenom vědom, ale také s tím umět pracovat – právě třeba jako královna Ester. Použila vše, co znala, aby byla platným Božím nástrojem záchrany židů. Jinak nelze být platným Božím služebníkem, než když zapojím vše, co znám a umím. Nemohu být médiem Boží dobré zprávy, spásy a osvobození, když pomíjím skutečnosti psychologické, zeměpisné, historické či jen prostě lidsky-vztahové.

Samozřejmě, že nejprve toho krále trochu vydráždím a pořádně ho pohostím, než od něj budu chtít změnit nezměnitelné!

Druhé slovo pro nás: Kéž je nám Haman anti-příkladem. Stavme si ho před oči a připomínejme si: Takto ne! Nenechávat se pohltit zlobou, strachem, nenávisť, hněvem – zlem. A už vůbec tyto emoce neobhajujeme jejich „přirozeností“. Pozor, neříkám „neprožívejme je“ nebo „potlačujme je“ – o to neusilujeme! Ale nenecháme se jimi pohltit, ovládat.

A když už by tím opravdu hrozili, předkládejme je Hospodinu, ten je unese, uklidní, utiší – a třeba i promění.

Otázky, rozhovor + píseň: S147 – Kdo mě z pout mých + MP